

УДК 378:78]:784.9

Мережко Ю.В.,

*доцент кафедри теорії та методики
музичного мистецтва
Інституту мистецтв Київського університету
імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук*

СТИМУЛЮВАННЯ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО- ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Статтю присвячено питанню стимулювання творчої самореалізації студентів факультетів мистецтв ВНЗ під час вокально-виконавської діяльності на заняттях з вокалу та постановки голосу. Автором запропоновано методи та прийоми стимулювання творчої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фахової підготовки. Значну увагу відведено таким методам творчої самореалізації, як: залучення студентів до елементів самостійного інтерпретування вокальної музики; прослуховування музичних творів у виконавських трактовках різних співаків; поєднання інтерпретації вокального твору з інсценізацією тощо.

Ключові слова: *творча самореалізація, вчитель музичного мистецтва, вокально-виконавська діяльність, методи та прийоми.*

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Система освіти в Україні як соціокультурний і духовний феномен знаходиться на новому етапі, спрямованому на інтеграцію нашої держави до світового та європейського культурного простору, що спричиняє певний ряд змін і реформ в освітній галузі. Сучасна

освіта має забезпечувати формування у молоді сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості, а також підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці [4].

Отже, виникла потреба удосконалити процес вокально-виконавської підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва факультетів мистецтв вищих навчальних закладів освіти.

Аналіз наукових досліджень. Вивчення проблеми творчої самореалізації особистості простежується у наукових роботах таких філософів, як: М. Бахтіна, А. Камю, Ж. Сартра; психологів — Ш. Бюллера, А. Маслоу, К. Роджерса, В. Франкл; педагогів — А. Алексюк, Б. Гершунського, І. Зязюна, В. Радул та інших.

У художньо-мистецькій теорії та практиці питання самореалізації студентів у процесі фахової підготовки, розробка організаційно-методичних засобів активізації їх виконавської діяльності цікавить таких сучасних науковців, як: І. Барановську, Л. Василенко, Г. Локареву, Л. Масол, Г. Падалку, Н. Сегеду, О. Щолокову та ін.

Формулювання мети та завдань статті. Метою та головним завданням статті є висвітлення методів та прийомів стимулювання творчої самореалізації майбутніх вчителів музичного мистецтва у процесі вокально-виконавської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Вокальна діяльність студентів мистецьких факультетів ВНЗ спрямована на художньо-виконавську підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва. Саме на заняттях з постановки голосу, вокалу відбувається становлення особистості як педагога і виконавця.

Творчість — діяльність, результатом якої є створення нових духовних та матеріальних цінностей. Зокрема, під час вокально-виконавської діяльності відбувається пізнання художнього змісту музичного твору, творчий пошук шляхів передачі художнього образу твору та самостійне «знаходження» власної трактовки даного твору завдяки прийомам співу.

Українська музика завдяки особливій образності активно сприяє утворенню у студентів музично-слухових уявлень, активізує процес музичної творчості студентів під час вокально-виконавської діяльності, що забезпечується синтезом таких психічних процесів,

як емоційний відгук на художні образи, їх естетичне осмислення, інтуїтивне та логічно-пізнавальне осягнення змісту, творча уява.

Творче самовираження у вокально-виконавській діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва відбувається на основі особливого настрою психіки студента, усього його організму, налаштованого на винайдення нового, раніше небувалого. Пробудження у студента прагнення до творчості, його оцінного ставлення до виконуваного, психологічне налаштування на роботу над вокальним твором та на її позитивний результат є важливими складовими процесу співу.

Розробкою методів спонукання юнацької молоді до творчого самовираження займається багато науковців (О. Горбенко, А. Зайцева, Т. Стратан-Артишкова та ін.), і вони мають досить широку палітру, але у процесі нашого дослідження ми дійшли висновку, що є деякі методи, на які бажано звернути особливу увагу.

Метод залучення студентів до елементів самостійного інтерпретування вокальної музики є досить ефективним засобом у залученні студентів до вивчення вокальної спадщини українських композиторів. Залучаючи майбутніх фахівців до самостійного інтерпретування, слід їм розповісти, що існує художньо-творча інтерпретація музичного твору, яка має різні типи, а саме: науково-музикознавчу, художньо-образну (вербально-змістовну, візуально-асоціативну), виконавську, творчо-композиторськосвітоглядну, театралізовану. Знайомство студентів з різними типами художньо-творчої інтерпретації є бажаним прийомом у процесі залучення їх до самостійного інтерпретування вокальної музики.

Для впровадження методу залучення студентів до елементів самостійного інтерпретування вокальної музики ми пропонуємо використовувати такі *прийоми*, як «*Виконавська інтерпретація твору вокального мистецтва*», «*Театралізована інтерпретація*».

Запропонований прийом роботи «Виконавська інтерпретація твору вокального мистецтва» переслідує мету творчого самовираження майбутніх вчителів музичного мистецтва у процесі вокальної діяльності. Він передбачає узагальнення задуму композитора студентом, змісту різних виконавських інтерпретацій і їх «перетворення» у художньо-суб'єктивне вокальне виконання.

Прослуховування пісні у виконавських трактовках різних співаків закріпить у студента музичні уявлення про її жанр,

стиль, художній зміст та сформує його власне бачення виконання. Творчому самовираженню студента має передувати цілісне охоплення художнього образу вокального твору, аналіз усіх деталей його змістових ознак, усіх різноманітних нюансів музичної форми і взаємодії між ними.

Отже, у процесі вокально-виконавської діяльності важливо спонукати студента до елементарного аналізу музичного твору, його складових — засобів музичної виразності або, іншими словами, елементів музичної мови. Бажано заохотити його і навчити самостійно аналізувати твір. Застосування *прийому* «Самостійний виконавський аналіз твору» має цілий ряд переваг: розвиток у студентів незалежних суджень щодо виконання твору, критичного мислення, бачення суперечностей, проблем, окреслення самостійних шляхів подолання виконавських труднощів у передачі змісту твору.

Л. Баренбойм вважав: «Творче мислення та уява розвиваються у молодій людини, будь вона виконавець або музикознавець, композитор або режисер, у самостійному зіставленні явищ, у самостійному відборі та оцінці» [1, 66].

Театралізована інтерпретація музичного твору — це емоційно-образне оформлення художньої інтерпретації в акті виступу перед аудиторією. Важливими складовими її є сценічна майстерність, елементи акторського дійства, рухи, міміка, пантоміміка. *Поєднання інтерпретації вокального твору з інсценізацією* активізує в майбутніх учителів музичного мистецтва творче самовираження, розкриває їх творчий потенціал, розкріпачує та налаштовує на позитивне ставлення до мистецтва загалом.

Залучення до ансамблевого співу (зокрема, дуєтом) — спів фрагментів з оперних сцен (дуєтів, тріо) з їх постановкою — також важливий метод активізації творчого самовираження студентів, який посилює художньо-емоційний вплив вокального твору на них.

Театралізована інтерпретація вокального твору проводиться у декілька етапів. *Перший етап* — художній аналіз літературного тексту, змісту, сюжету, мови. Художній аналіз слід розпочинати з виразного читання літературного твору, обміну думками з приводу сюжету, змісту. Бажано звернути увагу на мову літературного тексту: яскраві образні порівняння, асоціації, епітети, метафори. Між студентами проводиться розподіл вокальних «ролей», якщо це дуєт з опери, з'ясування суті стосунків між ними.

Не менш важливим є *другий етап* театралізованої інтерпретації, спрямований на створення вокального образу (його внутрішнього світу та зовнішньої сторони). Народження вокального «сценічного» образу — процес складний. Вокально «зіграти» роль — «означає створити на сцені живий і яскравий характер людини і через її вчинки, її думки і почуття, її долю передати певне ставлення до життя, відобразити думки, що закладені в творі» [3, 70]. Виразне донесення до слухачів образного змісту твору відбувається завдяки осмисленню та емоційно-інтонаційному забарвленню кожного слова літературного тексту, чіткій дикції. Розкрити внутрішній світ образу допоможе і зовнішня його передача. Самостійний підбір студентами акторських елементів до дійства (рухів, одягу, атрибутів), міміки, сценічної пантоміміки (жестів), сприятиме їх кращому «перевтіленню» у створюваний образ та його передачу.

Останнім, *заключним, етапом* театралізованої інтерпретації є передача створеного вокального сценічного образу під час виступу на публіці. Саме під час виступу розкриваються як творчі (емоції, творча фантазія, «сценічне самопочуття»), так й інтелектуальні властивості студентів (воля, мислення).

У передачі композитором задуму музичного твору велику роль відіграє музичний образ або декілька музичних образів. «Образ — це своєрідний відбиток музичного твору в уяві слухача, те, що хотів донести до нас автор» [2, 5]. Самостійний аналіз «музичного образу» твору, знаходження асоціативних зв'язків почутого з предметами та явищами оточуючого світу, винайдення зв'язків з іншими видами мистецтв (літературою, живописом, танцем) допоможе майбутнім учителям скласти повне уявлення про образ, визначити його головні риси, які потрібно передати у співі.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можемо констатувати, що запропоновані методи та прийоми стимулювання творчої самореалізації майбутніх вчителів музичного мистецтва у процесі вокально-виконавської діяльності є дієвими та ефективними в освітньому процесі мистецьких факультетів вищих навчальних закладів. Проте вони є лише складовою методичної системи вокального навчання студентів вищих педагогічних закладів. Перспективи подальшого дослідження полягають у пошуку нових методів стимулювання творчої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва та обґрунтуванні їх змісту.

ДЖЕРЕЛА

1. Баренбойм Л.О. О самостоятельности / Л.О. Баренбойм. — М. : Советская музыка, 1963. — № 9. — С. 66.
2. Гукова В.В. Світова музична література : Перший рік навчання : навчальний посібник [для спеціалізованих мистецьких навчальних закладів] / В.В. Гукова. — К. : Мелосвіт, 2006. — 172 с.
3. Миропольська Н.Є. Уроки художньо-естетичного циклу в школі: навчання і виховання : навч. посібн. / [Н.Є. Миропольська [та ін.]. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2006. — 240 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/1060/70054/sitepage_26/files/nacionalna_doktrina_rozvitku_osviti.pdf

Статья посвящена вопросу стимулирования творческой самореализации студентов факультетов искусств высших учебных заведений во время вокально-исполнительской деятельности на занятиях вокала, постановки голоса. Автором предложены методы и приемы стимулирования творческой самореализации будущих учителей музыкального искусства в процессе профессиональной подготовки. Значительное внимание уделено таким методам творческой самореализации, как: привлечение студентов к элементам самостоятельной интерпретации вокальной музыки; прослушивание песни в исполнительских трактовках разных вокалистов; сочетание интерпретации вокального произведения с инсценировкой и под.

Ключевые слова: творческая самореализация, учитель музыкального искусства, вокально-исполнительская деятельность, методы и приемы.

The article is devoted to the promotion of creative self-realisation of the Faculty of Arts students at Higher Educational Institutions during the vocal performing activity at the vocal and vocal training classes. The author

suggests the methods and techniques which may help to promote creative self-realisation of the future music teachers in the process of professional training. Special attention is paid to such methods of creative self-realisation as students' attraction to the elements of self-interpretation of vocal music and its combination with the vocal interpretation as adapted for the stage; work on a visual representation of students during a concert performance etc.

Key words: *creative self-realisation, teacher of Musical Arts, vocal and performing activity, methods and techniques.*

УДК 377.5.036:78

Павленко О.М.,
доцент кафедри інструментально-виконавської
підготовки
Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя,
кандидат педагогічних наук

РОЗВИТОК ЗВУКОВИСОТНОГО СЛУХУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядається проблема вдосконалення процесу підготовки майбутнього вчителя музики засобами музичних комп'ютерних технологій у професійній діяльності. Висвітлено особливості компонентів музичного слуху. Розкриваються принципи роботи програм-тренажерів. Здійснюється аналіз основних можливостей комп'ютерних програм для розвитку звуковисотного слуху.